

TC İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİNESTEZİ VE İLETİŞİM TASARIMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

M. Sedat ÖÇAL

710060001

Anabilim Dalı: İletişim Tasarımı

Programı: İletişim Tasarımı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Simten GÜNDEŞ

2010

TC İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİNESTEZİ VE İLETİŞİM TASARIMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

M. Sedat ÖÇAL

710060001

Anabilim Dalı: İletişim Tasarımı

Programı: İletişim Tasarımı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Simten GÜNDEŞ

2010

ÖNSÖZ

“Sinestezi ve İletişim Tasarımı” isimli yüksek lisans tezimin ön hazırlık aşamasında bana belgeleme ve yöntem konusunda yardımcı olan, İngiliz Sinestezi Derneği kurucularından, Cambridge Üniversitesi Psikiyatri Bölümü hocası Prof. Simon Baron-Cohen’e, çalışmam sırasında bana yol gösteren değerli danışmanım Prof. Dr. Simten Gündeş’e, anket çalışması sırasında desteğini esirgemeyen hocalarım Doç.Dr. Bülent Küçükdoğan ve Doç. Dr. Seher Er’e, kaprislerime katlanan eşime ve çalışmanın son haline gelmesinde katkıda bulunan Emin Aydın’a teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	v
ABSTRACT	vi
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: TANIMLAMALAR VE ÖRNEKLER	
1.1 SİNESTEZİ	
1.1.1 Tanımlamalar	2
1.1.2 Sinestezinin ve Sinestetlerin Genel Özellikleri	3
1.1.3 Sinestet Vaka ve Bulgular	4
1.1.4 Gerçeklik Deneyleri ve PET Taramaları	5
1.1.5 Varlık Sebebi Üzerine Teoriler	7
1.2 SİNESTEZİ VE SANAT	
1.2.1 Sinestet Sanatçılar ve Metafor	10
1.2.2 Wassily Kandinsky ve “Gesamtkunstwerk” Kavramı	11
2. BÖLÜM: SİNESTEZİ ÜZERİNE İLERİ ÇALIŞMALAR	
2.1 İletişimde Dilin Kullanımı	13
2.2 Görsel Hafıza ve Edinilmiş Sinestezi	14

3. BÖLÜM: İKÜ SANAT VE TASARIM ÖĞRENCİLERİNE YÖNELİK SİNESTEZİ ANKET ÇALIŞMASI

3.1 Sinestezi Anketi Hakkında Genel Bilgi	16
3.2 Cevapların Frekans Dağılım Tabloları	16
3.3 Dağılım Tablolarının Yorumlanması	29
3.4 HARF – RENK EŞLEŞTİRME	
3.4.1 İKÜ Anketi Harf – Renk Eşleştirme Frekans Dağılımları	30
3.4.2 İKÜ Anketi Harf – Renk Eşleştirme Oran Tablosu	42
3.4.3 Yabancı Kaynaklı Harf – Renk Eşleştirme Oran Tablosu	43
3.4.4 Sonuçların Yorumlanması	44
SONUÇ	47
KAYNAKÇA	49
EKLER	51

Üniversite	:	İstanbul Kültür Üniversitesi
Enstitü	:	Sosyal Bilimler
Anabilim Dalı	:	İletişim Tasarımı
Program	:	İletişim Tasarımı
Danışman	:	Prof. Dr. Simten Gündeş
Tür ve Tarih	:	Yüksek Lisans – 2010

ÖZET

SİNESTEZİ VE İLETİŞİM TASARIMI

M. Sedat Öçal

Bu çalışmanın amacı sinestezi kavramını sosyal bilimler, özellikle de iletişim tasarımının ilgi ve çalışma alanı içine almaktır.

Birinci bölümde sinestezi ile ilgili genel tanımlamalar yapılmış ve sinestezi – sanat ilişkisi incelenmiştir.

İkinci bölümde sözlü ve sözsüz iletişim incelenmiş, sinestezinin sonradan kazanılabilir olup olmadığı ve tartışılmıştır.

Üçüncü bölümde İKÜ İletişim Fakültesi bünyesinde yapılan anket çalışması hakkında bilgiler verilmiş, anket sonuçları tartışılmış ve yabancı kaynaklar, sonuçlar ile karşılaştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sinestezi, Sinestet, Sinestetik, Metafor, Sanat, Sanat Eseri, Sanatçı, Wassily Kandinsky, Renk, Harf, Alfabe, İletişim Tasarımı, Görsel İletişim, Görsel Hafıza, Grafik İletişim, Toplum Mühendisliği

University	:	Istanbul Kültür University
Institute	:	Institute of Social Science
Department	:	Communication Design
Program	:	Communication Design
Supervisor	:	Prof. Dr. Simten Gündeş
Degree Awarded and Date	:	MA – 2010

ABSTRACT

SYNESTHESIA AND VE COMMUNICATION DESIGN

M. Sedat Öçal

The purpose of this study is to add the synesthesia phenomenon to the interest and practice range of social sciences in general and to communication design studies in particular.

First section gives general descriptions about synesthesia and examines the synesthesia – art relation.

Second section investigates verbal and non-verbal communication and argues even whether synesthesia can be acquired intentionally or not.

Third section includes the survey done in the IKU Communication Faculty and the results are both discussed and compared with the studies made abroad.

Keywords: Synesthesia, Synaesthesia, Synesthesiae, Synaesthesiae, Synesthetic, Synesthet, Metaphor, Art, Artwork, Artist, Wassily Kandinsky, Color, Colour, Letter, Alphabet, Communication Design, Visual Communication, Visual Memory, Graphic Communication, Community Engineering

GİRİŞ

Sinestezi nörolojik ve psikolojik temelli bir fenomendir. Sinestezi, bir duyu organının uyarılması istemsiz ve otomatik olarak diğer bir duyunun uyarılmasına ve bu duyuyla ilintili bir algıya yol açar. Bu durumda olan kişilere sinestet denir.

Sinestezinin varlığı bilimsel yöntemlerle kesin olarak tespit edilmiş olsa da varlık sebebi, kimlerde, ne sıklıkla ve ne sebeple görüldüğü, en önemlisi de çalışma, etki etme prensiplerinin nasıl çalıştığı tam olarak bilinmemektedir.

Kesin olarak bildiğimiz sinestetlerin, görme, duyma, dokunma, tatma ve koklama gibi tüm duyu organları ile deneyimledikleri göstergeleri, sinestet olmayan diğer insanlardan çok daha farklı ve derinlikli algıladıkları ve anlamlandırdıklarıdır. Çoğu sinestet, algı dünyalarının, sinestet olmayanlardan çok daha zengin olduğu görüşündedir.

Bu gerçek bizi sinesteziyi sosyal bilimler, özellikle de iletişim tasarımı disiplini çerçevesinde incelemeye ve olgunun iletişim tasarımının bir unsuru olarak temellendirilip kullanılabilmesi ihtimalinin araştırılmasına yönlendiriyor.

Sanatın üretilmesi ve tüketilmesi süreçlerindeki klasik anlamda algılama ve anlamlandırma yöntemleri, sinestezi kavramı ile yeni ve farklı bir boyut kazanıyor.

Bu çalışma, temelde sinestezi olgusunu sosyal bilimler ve iletişim tasarımı çerçevesinde araştırma yapacak akademisyenlere tanıtmak ve onlara çalışmalarında izleyebilecekleri bir patika olmak iddiasını taşıyor.

Türkiye Cumhuriyeti Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanında tez ismi ve özetinde sinestezi kelimesi geçen kayıt bulunmamaktadır. İçerisinde sinestezi kelimesinin geçtiği sadece altı kayıt bulunmaktadır. Söz konusu tezlerin tamamı fen ve sağlık bilimleri enstitüleri bünyesinde hazırlanmıştır. Yapılan çalışmalarda bu tezlerden hiçbirinin doğrudan sinestezi ile ilgili olmadığı belirlenmiştir.

Ülkemizde akademik düzeyde sinestezi konusunun incelendiği sosyal bilimler enstitüleri bünyesinde hazırlanmış yüksek lisans, sanatta uzmanlık ve doktora tezi bulunmamaktadır.

Bu anlamda “Sinestezi ve İletişim Tasarımı” isimli yüksek lisans tez çalışması alanında ilk olma özelliği taşımaktadır.

1. BÖLÜM: TANIMLAMALAR VE ÖRNEKLER

1.1 SİNESTEZİ

1.1.1 Tanımlamalar

Yunanca'da "duyu" anlamına gelen "asithesis" ile "birlikte" anlamına gelen "syn" kelimeleri birleşerek (syn-asithesis) İngilizce "synesthesia" kelimesi doğmuştur. Terim dilimize "sinestezi" olarak geçmiştir.

Çoklu duyumsama durumu olarak tanımlanan sinestezi, dış etkenler tarafından fiziksel bir uyarı olmadığı halde, sinestet kişilerin, bir ya da birden fazla farklı duyu algılamaları durumunu tarif eden bir fenomendir.

Sinestezi literatüründe, beş duyumuz arasındaki çift yönlü ve çok yönlü, tüm çoklu duyumsama kombinasyonları vardır. Ancak bazı sinestezi kombinasyonlarına, söz gelimi dokunma – duyma kombinasyonu gibi, neredeyse hiç rastlanmamaktadır.

En çok görülen sinestezi tipi, işitsel bir uyarıcı ile görsel duyu tetiklenmesi durumu, yani renkli duyumdur.

Sinestezi olgusu ile ilgili elimizdeki en eski bilgi John Locke tarafından 1690 yılında üretilmiştir.¹ O günden sonra, davranışçılık kuramının fen bilimleri üzerindeki etkisiyle olsa gerek, olguya olan ilginin azaldığını görüyoruz. 1881 – 1931 yılları arasındaki 50 yıllık süreçte konuyla ilgili sadece 50 bilimsel yayın hazırlanmıştır. Sonrasındaki 42 yıllık, 1932 – 1974 yılları arasındaki süreçte ise sadece 16.

Sinesteziye olan ilgi 1980'li yıllardan sonra tekrar artmıştır, ancak hala olguya ilgili açıklanmaya muhtaç çok şey bulunmaktadır.

Sinestezi (ya da sinestezi benzer deneyim) dört farklı şekilde ortaya çıkabilir.

- Gelişimsel sinestezi
- Nörolojik fonksiyon bozukluğuna bağlı sinestezi
- Beyni ve ruh halini etkileyen (psychoactive) ilaç kullanımına bağlı sinestezi
- Sahte-sinestezi: Metafor

¹ Locke, John, Concerning Human Understanding

Bizim çalışma boyunca ele alacağımız “gerçek” sinestezi gelişimsel sinestezidir. Bunun haricinde nörolojik fonksiyon bozukluğu yaşayan vakalar sinestetik sanrılar görebilir. Yine LSD ve meskalin gibi psikoaktif ilaç kullanımına bağlı halüsinasyon benzeri sinestetik tecrübeler yaşanması mümkündür.

Sahte-sinestezi olarak isimlendirilen metafor kavramına bir sonraki bölümde yer verilmiştir. Her üç durumda da bizim asıl sinestezi olarak ele aldığımız gelişimsel sinestezinin karakteristik özelliklerinden hiçbirisi tecrübe edilemez.

Bilimsel ve kesin olarak bildiğimiz sinestet vakaların ve yaşadıkları tecrübelerin gerçek olduğu, öğrenilmiş veya ezberlenmiş roller olmadığıdır. Yaşanan sadece psikolojik boyutu olan bir fenomen değildir. Sinestetlerin fiziksel olarak algı duyumsadıkları ispatlanmıştır.

Modern tıp konuyu bir hastalık (anomaly) olarak ele alırken sinestet vakalar kendilerini ayrıcalıklı ve üstün yetenekli görmektedir.

1.1.2 Sinestezinin ve Sinestetlerin Genel Özellikleri

Sinestezi ve sinestetler üzerine yapılan klinik testlerin ortaya çıkardığı genel kabul gören bulgular şöyle sıralanabilir:

Sinestezi otomatik ve istemsizdir.

Öğrenilmiş değildir.

Tutarlı ve devamlıdır. Hayat boyu değişmeden devam eder.

Sinestetik bağıntılar her sinestet için farklılık gösterir ve öngörülemezler.

Sinestezi çocukluk döneminde (dört yaş ve öncesi) ortaya çıkar.

Halüsinasyon, delüsyon ve diğer psikotik fenomenlerden tamamen farklıdır.

Gelişimsel sinestezi ilaç kullanımı ile ilişkili değildir.

Sinestetlerin en az %10'u eşcinseldir.

Görülme sıklığı: (Cytowic: 100.000 de 1 – Baron-Cohen: 2.000 de 1)

Çoğu sinestet solaktır.

Çoğu sinestet için günler, aylar, mevsimler ve rakamlar renklidir.

Çoğu sinestet bayandır. (Cytowic: %72 – Baron-Cohen: %95)

Çoğu sinestet ortalamanın üzerinde IQ sahibidir ve sanata eğilimlidir.

Çoğu sinestet rüyalarını renkli görür.

Renkli duyum sahibi sinestetlerin, diğer tüm sinestezi vakalarında olduğu gibi, renk – kelime (harf) eşleştirmeleri sıradışı bir şekilde kendilerine hastır. Her iki kardeşin de sinestet olduğu tek yumurta ikizlerinde bile bu durum değişmemektedir.

1.1.3 Sinestet Vaka ve Bulgular

Doktor Isador Henry Coriat'ın (1875-1943) raporladığı renkli duyum sinestetlerinde JK sadece mavinin tonlarını görüyordu. Bu şimdiye kadar rastlanılan en dar aralıklı renkli duyum vakası. JK için “Neille” kelimesi solgun bir gökyüzü mavisi iken, “Lucy” parlak safirdi.

Yine Dr. Coriat'ın bir diğer vakası renkli ağrılar çekmekteydi. Hafif başağrıları beyazken, ağır başağrıları parlak ve canlı kırmızıydılar.

Literatürdeki en enteresan sinestezi türlerinden biri “audiomotor” sahibi sinestet gençtir. Bu genç duyduğu seslere göre vücudunu değişik pozisyonlara sokuyordu. Vaka doktor kontrolünde 10 yıl sonra tekrar test edildiğinde, duyduğu kelimeler için vücudunu tereddütsüz aynı pozisyonlara soktuğu gözlemlendi.

Yine bir diğer sıra dışı vaka olan, renkli duyum sahibi JJ'nin, araba kazası sonucu kör kaldıktan sonra, görme kabiliyeti ile birlikte renkli duyum sinestezisini ve renkli rüya görme özelliğini kaybettiği raporlanmıştır.

Sinestezi, sinestet olmayanlar tarafından kolaylıkla anlaşılamayan bir bilinç deneyimidir. Tüm bilinç deneyimlerinde olduğu gibi üçüncü kişiler tarafından gözlemlenemez ve deneyimlenemez. Sadece kişinin söylediklerine dayalı bir bilgi edinme yolu vardır.

Kendisi de bir sinestet olan Alison Motluk, tüm sinestetlerin yaşadığı, belirli bir olgunluğa gelinceye kadar farklı olduklarını algılayamama, herkesi dünyayı kendileri gibi deneyimlediklerini düşünme durumunu şu kelimelerle ifade ediyor:

“Tüm hayatınız boyunca taze kızarmış ekmeğin ya da sıcak çikolatanın kokusunun zevkini çıkartırken aniden bir gün, tüm arkadaşlarınızın, bunları sadece tadabildiklerini, kokularını almadıklarını öğrenmek gibi. Başta duruma inanamıyorsunuz. Kokuların objeleri algılamanızdaki katkısını anlatmaya çalışıyorsunuz ama nafile.”

1.1.4 Gerçeklik Deneyleri ve PET Taramaları

Kişiler, sinestetik bağıntılar ile renkler gördüklerini ya da sesler işittiklerini söylediklerinde onlara inanmak durumundayız. Yine de, olgunun kanıtlanması açısından delillere ihtiyaç duyarız. Gerçeklik deneyleri yaşanan tecrübenin varlığına ilişkin güçlü kanıtlar sunar.

rnek Vaka-1: Haftanın her farklı günü için farklı renkte diş fırçası kullanan Elizabeth Stewart-Jones.

Elizabeth Stewart-Jones’a 103 kelime / harflik bir liste sırayla okunur. Listede 10 hayvan, 10 şehir, 10 obje ve 10 meslek ismi ile 10 soyut terim, haftanın 7 gününün isimleri, 20 kişi ismi ve İngilizce alfabedeki 26 harf bulunmaktadır.

Jones’dan duyduğu her kelime / harfin kendisine ağıştırdığı rengi söylemesi istenir. Jones sadece renk isimleri vermekle kalmaz, oldukça ayrıntılı betimlemelerde bulunur.

Kontrol katılımcısı olarak seçilen, ortalama değerlerin üzerinde IQ ve hafıza testi sonuçları veren 27 yaşındaki bir bayana da aynı test uygulanır.

Kontrol katılımcısı testin tekrar edileceğinden haberdar edilmiş ve sadece iki hafta sonra test tekrar edilmiştir. Verdiėi cevapların ilk testte verdiklerine kıyasla örtüşme oranı sadece %17 olarak gerçekleşmiştir.

Elizabeth Stewart-Jones’a ise testin tekrar edileceği bilgisi verilmemiştir ve ilk testten 10 hafta sonra test tekrarlanır. Jones’un ikinci testte verdiği cevapların birinci testin cevaplarıyla örtüşme oranı %100’dr.

rnek Vaka -2: Renkli duyum sahibi EP. İngiltere’de gerçekleştirilen bu gerçeklik testinin hemen hemen bir benzeri Amerika’lı araştırmacılar tarafından tekrar edilir.

EP isimli vakaya 100 kelimelik bir liste okunur ve bunların çağrıştırdığı renkleri tarif etmesi istenir. Çoğu sinestette olduğu gibi karmaşık ve detaylı açıklamalar yapan EP aynı teste bir yılı aşkın bir süre sonra tekrar çağırılır. Aynı kelimeler sırası değiştirilerek okunduğunda yaptığı betimlemeler bir önceki testin verileri ile karşılaştırıldığında %99 oranında örtüşme görülür.

Benzer çalışmalar farklı zamanlarda, farklı araştırmacılar tarafından farklı kişiler üzerinde yapılmıştır. Tüm araştırma sonuçları arasında değişmeyen şey ise sinestet vakaların gösterdiği performanstır.

Örnek Vaka -3: Grup Testi. Çok daha tutarlı veriler elde etmek için bir grup sinestet ile yapılan çalışma.

Kontrol grubu, sinestet grup ile yaş, cinsiyet, IQ, sözlü ve görsel hafıza becerileri tam olarak eşit kişiler tarafından oluşturulmuş eşlenik bir gruptur.

Diğer örneklerde olduğu gibi renkli duyum sahibi sinestetlerden oluşan gruba 100 kelimelik liste ile test yapılır.

Kontrol grubu ilk testten bir hafta sonra yapılacağını bildikleri ikinci teste çağırılır ve %37 oranında örtüşme gösterir.

Sinestet grup ise bir yıl sonra teste çağırılır, gösterdikleri örtüşme oranı %92'dir.

Bu çalışmaların sonuçları sinestezinin, sinestet vakaların ve sinestetik deneyimlerin gerçekliğini reddedilemeyecek bir şekilde kanıtlamaya yetiyor.

Açıklamaları soyut ve nesnel, deneyimleri ise psikolojik sanrılara bağlayan tezler geliştirilmiş oluyor. Yine de, sinestet vakaların açıklamaları temelinde yapılan bu araştırmalar, tıp doktorları ve nörologlar tarafından bilimsel yöntemlerle yapılmış olmalarına rağmen, daha çok fiziksel ve nesnel kanıt arayışında olan araştırmacılar için yeterli gelmemiştir.

PET (Positron Emission Tomography / Pozitron Yayılımlı Tomografi) Taramaları, olgunun gerçekliği konusunda ileri araştırmalarda kullanılmaktadır.

Deneyde, sinestet olduğunu savındaki kişiye damardan radyoaktif bileşenli su verilir ve kişi kan akışındaki hız değişikliklerini saptayan tomografi cihazına bağlanır.

Kan akışının hızlandığı bölgelerden daha çok radyoaktif malzeme geçer ve daha çok foton yayılımı olur. Foton hassas algılayıcılar tarafından böylelikle nerede daha fazla kan dolaşımı, yani beyin faaliyeti olduğu tespit edilebilir.

Gözleri tam olarak kapalı renkli duyum sahibi sinestet vakaya kelimeler / harfler okunur. Duyduğu kelimeler ile eşzamanlı bir şekilde beyin görsel ve renk bilgisini işlediği bilinen alanlarına bölgesel kan akış hızlarında artış gözlenir.

Aynı deney sinestet olmayanlarda tekrarlandığında benzer hareketlenmeler gözlenmez. Böylece bilim tüm alt disiplinleri ile birlikte sinesteziyi gerçek bir olgu olarak kabul etmiştir.

Artık bilim adamlarının zihnini bir tek soru meşgul etmektedir: Neden ?

1.1.5 Varlık Sebebi Üzerine Teoriler

Bazı ciddi beyin hasarları ve hastalıkları, kişilerde sinestetik durumlar ortaya çıkarabilmektedir. Ancak bizim ele aldığımız sinestezi vakaları bu istisnanın dışındadır.

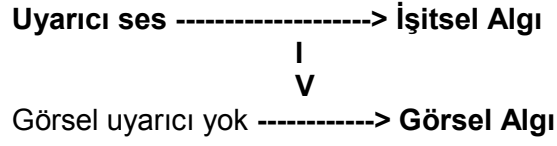
Konuyla ilgili ilk teorilerden biri sinestezinin öğrenilmiş ilişkiler (çağrışımlar) olduğu idi. Gelişme dönemindeki çocuklara verilen kitap ve oyuncaklardaki renkli harf ve rakamların, kişilerin yetişkinliklerinde sinestezi olarak deneyimledikleri bir duruma yol açtığı iddia edilmişti.

Bu sav, aynı ebeveyn tarafından yetiştirilen kardeşler arasında aynı, en azından benzer sinestetik bağıntılar olmasını gerektirir. Oysa yapılan araştırmalarda tam ters bulgular elde edilmiştir. Eş yumurta ikizi sinestetlerin bile sinestetik bağıntılarının tam olarak ayırık olduğu gözlemlenmiştir.

Sinestezinin kalıtsal yollar ile nesilden nesile aktarıldığı teorisi halen incelenmekte ve sinesteziye sebep olan gen araştırılmaktadır. Ancak sinestetik bağıntıların genetik olduğu iddiası, öğrenilmiş olduğu iddiası ile birlikte hem yukarıdaki bulgular hem de bir önceki bölümde incelediğimiz PET tarama testleri neticesinde çürümüştür.

Normal insan beyinde görsel ve işitsel duyu alanları arasında nöral / sinirsel bağ bulunmaz. Ancak sinestetlerde, beyinlerindeki görsel ve işitsel alanlar arasında nörolojik olarak varlığı ispat edilmiş fiziksel bağıntılar bulunur.

Parazit Teorisi'ne göre sinestetik tecrübe ayrık duyu hatları arasındaki elektrik kaçağından, yani bir tür parazitten kaynaklanır.

Yukarıdaki şema doğrultusunda, işitsel duyu hattı tam olarak aktif duruma geçer. Gerçek bir uyarıcı, ses, duyulur ve ses uyarısı sinirsel sinyallere dönüştürülür. Sinirsel elektrik hattındaki bir kaçak yani parazit yüzünden sinyaller görsel duyu hattına sızarak. Sonuçta gerçek bir görsel uyarıcı olmadığı halde beynin görsel algı merkezi uyarılır.

Bu teori aynı zamanda nasıl rüya gördüğümüzü açıklamakta da kullanılmaktadır. Beynimizde “gördüklerimiz” her zaman retinamızdan geçmiyor.

Ancak sinirsel duyu hatları arasındaki parazitin ya da bir başka doğrudan bağlantının varlığını kesin olarak ispat eden bir kanıt henüz bulunmamaktadır. Bilimin elindeki teknik imkanlar bu açıdan yetersizdir.

Aslında her birimiz hayatımızın ilk 2-3 ayında sinestetiz. Yeni doğan normal bir bebeğe işitsel bir uyarıcı verildiğinde, bebeğin korteksindeki görsel alanların da uyarıldığını biliyoruz. Sinestet vakalardaki PET tarama sonuçlarına benzer sonuçları bebeklerin ilk 2-3 aylık dönemlerinde elde ediyoruz.

Bu veriyi parazit teorisi ile birleştirdiğimiz zaman ortaya şu sonuç çıkıyor. Tüm insanlarda sinestetik bağıntılar kurabilecek nöral potansiyel bir zamanlar mevcuttu. Sonrasında bazı insanlarda bu bağlar kalmaya devam etti ve parazit teorisinin açıkladığı prensiple çalışarak sinesteziye yol açtı. Geri kalan çoğu insanda ise bu nöral bağlar yok oldu. Peki, ama nasıl?

Kişilerin bebeklik dönemlerinin ilk aylarında beyin hücrelerinin önemli bir kısmı ölür. Var olan lüzumsuz ve uyumsuz bir dizi sinirsel bağlantı doğumdan hemen sonra yok olur. Buna hücrelerin normal ölümü (apoptosis) denir.

Teoriye göre sinestetlerde, apoptosis esnasında yaşanan bozukluk sonucunda yok olması gereken nöral bağlantılar tamamen ya da kısmen hayatlarını devam ettirirler.

Gözlemler ve deneyler sonucunda, sinestezinin en muhtemel sebebi, olmaması gerektiğini düşündüğümüz ve normal kabul ettiğimiz insanlarda olmayan, sinirsel duyu hatları arasındaki fiziksel bağlantılardır.

Bu sinirsel bağlantıların var olmaya nasıl ve ne sebeple devam ettikleri bilimin henüz cevap veremediği sorular arasındadır.

1.2 SİNESTEZİ VE SANAT

1.2.1 Sinestet Sanatçılar ve Metafor

Çoğu sinestetin sanata olan ilgisinden bahsetmiştik. Bu durumun açıklaması en basit hali ile, sinestetlerin duyumsamalarının sinestet olmayanlardan çok daha güçlü, çok boyutlu ve derinlikli olduğu kabullenimi ile yapılabilir.

Sinestet olma ihtimali üzerinde durulan sanatçıların en meşhurları aşağıda verilmiştir.

Müzisyenler: Franz Liszt, Nikolai Rimsky-Korsakov, Olivier Messiaen, Alexander Scriabin

Şairler: Matsuo Basho, Arthur Rimbaud, Charles Baudelaire

Yazarlar: Vladimir Nabokov, Joris-Karl Huysmans

Yönetmen: Sergei Eisenstein

Ressam: David Hockney, Wassily Kandinsky

Yukarıda adı geçen sanatçılardan David Hockney dışında hayatta olan ne yazık ki bulunmamaktadır. Oysa yaşasalardı sinestet kimlikleri ve sinestetik bağıntılarının yeni teknik ve test yöntemleri ile incelenmesi, sinestezi literatürüne büyük katkıda bulunurdu.

Bu sanatçıların hiçbirinin sinestezisi bilimsel yöntemlerle test edilmemiştir. Kendilerine sinestet tanısı, çoğu durumda ölümlerinden sonra ve eserleri incelenerek konulmuştur. İşin doğrusu bu tanı yakıştırılmıştır.

Oysa sinestezi bilimsel yöntemlerde test edilmeksizin belirlenebilecek bir olgu değildir. Sanatçıların açıklamaları ve ortaya koydukları sanat eserleri içerisindeki metaforik unsurlar sinestezi ile karıştırılmaya oldukça uygundur.

Mesela Matsuo Basho'nun haikularına (Japon rubaileri) baktığımızda sanatçının sinestet olma ihtimalinden çok bir üslup ögesi olarak metaforu kullandığını görüyoruz.

Duyuların bütünlüğü, beraberliği kavramına inanan Charles Baudelaire aynı zamanda bir şizofreni hastasıydı. Dr. Susan Greenfield'a göre şizofreni hastalarında sinestetik belirtiler görülmesi sık yaşanan bir durumdur.

Kendisine sinestezi atfedilen en önemli eseri Prometheus olan müzisyen Alexander Scriabin, eserindeki sinestetik bağıntıları Isaac Newton'un fikirlerinden esinlenerek oluşturmuştur.

Sanatçılara, sinestet olsunlar ya da olmasınlar, metaforu – sinestezi ile karıştırılmaya en uygun kavramlardan birisini – eserlerinde ve açıklamalarında bir üslup ögesi olarak kullanmak, sesleri görmek ve renkleri duymak gibi, şiirsel ve çekici gelmiştir.

Sonuçta şu anda hayatta olmayan bu sanatçılar için ne kesin olarak sinestet değildirlir ne de sinestetler diyebiliriz.

Olası en meşhur sinestet aile, Rus yazar Vladimir Nabokov'un ailesidir. Nabokov küçükken annesine ağaçtan kesme harflerin renklerinin tümünün yanlış olduğundan şikâyet eder. Kendisi de bir sinestet olan annesi Elena Ivanova oğlunun da sinestet olduğunu anlar. Vladimir Nabokov'un eşi Vera ve oğlu Dmitri de yine sinestetlerdir. Özellikle halen yaşamakta olan Dmitri Nabokov'un sinestet olduğunun kesinleşmesi sonrası Vladimir Nabokov'un ve eşinin de sinestet olmuş olma olasılığı artmıştır.

Aralarında halen yaşamakta olan tek sanatçı, David Hockney, her ne kadar PET taraması testine girmedi ise de gerçeklik testlerini geçmiştir. Bilimsel olarak renkli duyum sahibi bir sinestet olan Hockney ses – renk eşleştirmeleri sırasında duyduğu ses için “doğru” rengin otomatik olarak kendini belli ettiğini söylemiştir.

1.2.2 Wassily Kandinsky ve “Gesamtkunstwerk” Kavramı

Wassily Kandinsky 1866 yılında Moskova, Rusya'da doğar. Moskova Üniversitesi'nde hukuk ve ekonomi eğitimi alır. Almanya'ya taşınan ve Bauhaus Okulunda dersler veren Kandinsky, Bauhaus akımının öncülerinden olur. Okulun kapanması ile birlikte Fransa'ya gider ve hayatının geri kalan kısmını Fransa'da geçirir.

“Kulaklarınızı müziğe verin, gözlerinizi resme açın ve düşünmeyi bırakın. Eser, sizi şimdiye dek bilinmeyen bir dünyanın derinliklerini keşfe çıkmaya davet ediyorsa, daha ne istersiniz ki?” ifadesi sanatının soyut kimliğini özetler.

Sinestet olduğu söylenen Kandinsky ressam olduğu kadar müzisyendi de. Eserlerini hep müzik eşliğinde yapması dinlediği müziğin resmini yapıyor olması şeklinde yorumlandı. Tuvallerini hep bir ses boyutu ile doldurma arayışındaydı.

Kandinsky’nin nihai amacı, dilimize evrensel sanat eseri, kapsamlı sanat eseri ya da bütünlüklü sanat eseri olarak tercüme edebileceğimiz “gesamtkunstwerk” e ulaşmaktır.

İlk olarak Alman filozof Eusebius Trahndorff tarafından kullanılan kelime, içinde sanatın tüm ya da çoğu formunu barındıran sanat eseri anlamına gelmektedir.

Tüm bu bilgiler ışığında sanat ve sinestezi kavramlarının, sinestet sanatçılar ve eserlerinde hayat bulduğu ve sinestezi – sanat ilişkisinin incelenmeye ve gelişmiş araştırmalar yapmaya değer olduğu söylenebilir.

Sinestezinin üzerindeki sis perdesi aralandıkça, sanatın ve sanat eserini yaratım sürecinin yeniden tarif edilmesi ihtiyacı ve zorunluluğu doğacaktır.

2. BÖLÜM: SİNESTEZİ ÜZERİNE İLERİ ÇALIŞMALAR

2.1 İletişimde Dilin Kullanımı

İletişim, bilginin bir varlıktan diğerine aktarım işlemidir. Düşüncelerin, fikirlerin ve bilginin, konuşma, yazı ya da işaretlerle açıklandığı, karşılıklı ve çift yönlü bir süreç olan iletişim ancak karşılıklı tarafların aynı göstergebilimsel kural ve sembollerini paylaşması ile gerçekleşebilir.

Modern toplumlarda iletişim sürecinin en temel ögesi yazılı ve sözlü dil göstergeleridir. İnsan duygu ve düşüncelerini en yaygın şekilde dil kullanımı ile gerçekleştirir.

Araştırmalar insanın yüz yüze gerçekleştirdiği iletişim sürecinin üç temel parçadan oluştuğunu göstermektedir. Bunlar; beden dili, ses tonu ve kullanılan kelimelerdir. İletişimde en yaygın olarak kullanmayı seçtiğimiz öge – dil – gerçekte iletişim sürecinde yaşamsal bir rol oynamamaktadır.²

Bu üç iletişim ögesi etkilerinin oranlarına göre aşağıdaki şekilde sıralanırlar.

- %55: Beden dili
- %33: Ses tonu
- %7 Kullanılan kelimenin anlamı

Bu sonuçlar, dilin iletişim üzerindeki etkisinin yok sayılması ya da önemsenmemesi gibi neticeler doğurmamaktadır. Ancak dilin sanıldığı kadar da önemli olmadığı ya da bir başka deyişle dil dışı öğelerin sanıldığından çok daha belirleyici olduğu aşıkardır.

İletişim ve iletişim tasarımı dil dışı öğelerin kullanımı ile sadece iletişim sürecindeki oranları açısından daha etkili yöntemleri seçmiş olmaz aynı zamanda dil öğesinin kullanımının kısıtlayıcı taraflarından da kaçınmış oluruz.

İletişim sürecimiz, sözsüz iletişim sayesinde tercüme edilme gereksinimi olmaksızın, uluslararası ve evrensel boyuta çıkmış olur.

² <http://en.wikipedia.org/wiki/Communication>

Sözsüz iletişim kelimeler kullanılmadan gerçekleştirilen iletişimdir. İleti karşı tarafa beden dili, mimikler, semboller ya da infografikler olarak iletilir. Üniformalı bir kişinin görevinin ne olduğunun anlaşılmasından, havaalanında sembolleri kullanarak yön ve gidilecek yerin bulunmasına kadar, sözsüz iletişim kişilerin günlük hayatlarında çok önemli bir yere sahiptir.

Sözsüz iletişim el işaretlerinden beden diline, yüz mimiklerinden grafik öğelere, kıyafetlerden mimariye kadar çok geniş bir yelpazede iletişim disiplini içinde kendine yer bulur.

Bir sözsüz iletişim türü olarak grafik iletişim, sembol, çizim, illüstrasyon, renk ve elektronik kaynakları içeren, yalnızca grafik öğelerin kullanıldığı, bilgiyi görsel biçimde sunan bir iletişim tekniğidir. Mesaj, talimat ya da düşüncesini iletmek için grafik öğeleri kullanan her ortam grafik iletişimin kapsamındadır.

İletişim ve iletişim tasarımı süreçlerinde üstünlük sağlayacak olan dil dışı öğe genel anlamda görsel iletişim ve onun bir alt dalı olan grafik iletişimdir.

2.2 Görsel Hafıza ve Edinilmiş Sinestezi

Prof. Elizabeth Loftus önderliğindeki bir grup araştırmacı görsel hafızanın yeniden şekillendirilmesi konusunda 1974 yılında aşağıdaki deneyi yaparlar.³

İki grup katılımcıya bir dizi araba kazasının görüldüğü kısa bir film izletilir. Filmin ardından film hakkında sorular yöneltilir. Deneydeki bağımsız değişken soru birinci gruba “Araçlar birbirlerine girdiklerinde kaç kilometre hızla gidiyorlardı” şeklinde sorulur. Bu soru ikinci gruba hiç sorulmaz.

Katılımcılar ile bir hafta sonra tekrar görüşüldüğünde her iki gruba da bir hafta önce izledikleri filmde kırılan cam parçası görüp görmedikleri sorulur.

“Araçlar birbirlerine girdiklerinde kaç kilometre hızla gidiyorlardı” şeklindeki soru yöneltilmiş olan birinci grup ortalama %32 oranında “evet” cevabı verir. Bu soru sorulmamış olan grup ise %14 oranında “evet” der.

Gerçekte gösterilen kısa filmde hiç cam kırılması görülmemektedir. Birinci grup bilinçli bir şekilde aslında hiç gerçekleşmemiş bir hadiseyi hatırlamaya yönlendirilmiş ve diğer gruba kıyasla başarılı olunmuştur.

³ Harrison, John, Synesthesia The Strangest Thing, Oxford University Press, 2007

Bu çalışma, anılarımızın yeniden şekillendirilebilir yapıda olduğunu göstermektedir.

Her yeni beyin muhtemel bir sürü değişik yoldan gelişme potansiyeli ile doğar. Nobel tıp ödüllü Prof. Gerald Edelman'a ait olan bu sav birçok açıdan ispat edilmiştir.⁴ Genetik eğilim bir "oldu-bitti" değildir. Fenotipimiz, genetik özelliklerimiz ile çevresel etkenlerin etkileşimi sonucu şekillenir.

Nobel ödüllü David Hubel ve Torsten Wiesel, kişinin edindiği deneyimler gibi çevresel etkenlerin beynin fiziksel gelişimi ve şekillenmesinde önemli rol oynadığını ispat etmişlerdir.⁵

Beynimizin görece olarak "plastik" olduğu dönemlerde yaşadığımız erken görsel deneyimlerimiz, beynimizin sinirsel yapısında devamlı etkili olacak izler bırakabilir. Bu sav sinestet vakalarda var olduğu kabul edilen duyular arası nöral hatlar ve parazit teorisi ile de örtüşmektedir.

Bu teoriye göre doğru zamanda verilen doğru eğitim ile herkes sinestet olabilir çünkü tüm insanlarda sinestet olarak kalabilme potansiyeli vardır. Bir başka deyişle belki de ileride insanlar kendilerini sinestet olabilmek için eğitebilecekler / koşullandırabileceklerdir.

Güvenilir sanılan görsel hafızanın belirli şartlar altında sonradan değiştirilebileceğini, şekillendirilebileceğini ispat eden Prof. Loftus'un deney sonuçları, sinestezinin sonradan kazanılabileceğini iddia eden teoriyi güçlendirmektedir.

İnsanlara sinestetik bağıntılarını sonradan kazandırabilecek kurum ve kuruluşlar kitlelerin sosyal davranışlarından beğenilerine, alışveriş alışkanlıklarından politik tercihlerine kadar yayılan geniş bir yelpazede toplum mühendisliği yapma imkânına kavuşacaktır.

Bu gerçekleştirildiğinde hayatın tüm yönlerini şekillendirmede, iletişim tasarımı ve görsel iletişim, o güne kadar hiç olmadığı ölçüde yaşamsal etkiye sahip olacaktır.

⁴ Harrison, John, Synesthesia The Strangest Thing, Oxford University Press, 2007

⁵ Harrison, John, Synesthesia The Strangest Thing, Oxford University Press, 2007

3. BÖLÜM: İKÜ SANAT VE TASARIM ÖĞRENCİLERİNE YÖNELİK SİNESTEZİ ANKET ÇALIŞMASI

3.1 Sinestezi Anketi Hakkında Genel Bilgi

Anket çalışması 2007-2008 eğitim öğretim yılı içerisinde İstanbul Kültür Üniversitesi İletişim Fakültesi 4 yıllık lisans eğitimi alan öğrenciler üzerinde yapılmıştır.

Anket soruları UK Synaesthesia Association'dan İngilizce olarak temin edilmiştir.⁶

Anketin Türkçeleştirilmesi sırasında, sorular sadece Türkçe'ye tercüme edilmemiş, aynı zamanda Türk dil, kültür ortamına uyarlanmıştır.

300 kopya hazırlanan anketin değerlendirilmesi sırasında çapraz kontroller yapılarak, birbiri ile çelişen cevapların bulunduğu örnekler belirlenmiş ve değerlendirme dışı tutulmuştur. Tutarlı olan 200 adet frekans dağılım tablolarına yansıtılmış ve yorumlanmıştır.

Anketin Türkçe son halini ekte bulabilirsiniz.

3.2 Cevapların Frekans Dağılım Tabloları

Cinsiyet

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	Bay	104	52	52
	Bayan	96	48	48
	Toplam	200	100	100

⁶ UK Synaesthesia Association hakkında daha fazla bilgi edinmek ve soruların İngilizce asıllarına ulaşmak için <http://www.uksynaesthesia.com/> bağlantısı kullanılabilir.

Ankete katılanların cinsiyet dağılımında bayların bayanlardan %2 fazla olduğu gözlemlenmiştir.

Yaş

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	18 ve altı	16	8	8,2
	19-25	162	81	83,5
	25 ve üstü	16	8	8,2
	Ara Toplam	194	97	100
	Cevapsız	6	3	
Toplam		200	100	

Ankete katılanların %81 gibi baskın bir oranı 19-25 yaş aralığındadır. 18 altı %8 ve 25 üstü %8 olmak üzere sadece %16'sı 19-25 yaş aralığı dışındadır. Katılımcıların %3'ü yaşını belirtmemiştir.

Sınıf

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	1.Sınıf	37	18,5	20,2
	2.Sınıf	60	30	32,8
	3.Sınıf	49	24,5	26,8
	4.Sınıf	37	18,5	20,2
	Ara Toplam	183	91,5	100
	Cevapsız	17	8,5	
Toplam		200	100	

Ankete katılanların sınıflara göre dağılımı 1. sınıftan 4. sınıfa sırası ile yüzde, 18.5, 30, 24.5 ve 18.5 olarak gerçekleşmiştir. Soruyu cevaplamayan 17 kişi %8.5 orana sahiptir.

Bölüm

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	İletişim Tasarımı	87	43,5	50,9
	İletişim Sanatları	54	27	31,6
	Sanat Yönetimi	30	15	17,5
	Ara Toplam	171	85,5	100
	Cevapsız	29	14,5	
Toplam		200	100	

Ankete katılanların %85.5 oranı bölümü hakkında bilgi vermiştir. İletişim Tasarımı öğrencileri %43,5 ile en yüksek sıraya sahiptir. Sonrasında sırası ile %27 ile İletişim Sanatları ve %15 ile Sanat Yönetimi bölümleri gelmektedir.

S.1- Sinestezi kavramının ne olduğunu biliyor musunuz?

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	Evet	15	7,5	7,5
	Hayır	185	92,5	92,5
	Toplam	200	100	100

Ankete katılan 200 kişiden sadece 15 tanesi sinestezi kavramının anlamını bildiğini ifade etmiştir. Bu oran %7.5'dur.

S.1.A- Sinestezi kavramının açıklaması

		Frekans	Yüzde	
Geçerli	Doğru Cevap	8	53,3	4
	Yanlış Cevap	7	46,7	3,5
	Toplam	15	100	15

Yukarıdaki S.1 sorusunda sinestezi kavramının anlamını bildiğini ifade eden 15 kişiden 8 kişi sinestezi kavramını doğru açıklamış, kalan 7 kişi ise yanlış açıklamıştır.

S.2- Solak mısınız?

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	Evet	25	12,5	12,5
	Hayır	175	87,5	87,5
	Toplam	200	100	100

Ankete katılanların %12,5 oranı solaktır.

S.3- İkiz misiniz?

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	Evet	5	2,5	2,5
	Hayır	195	97,5	97,5
	Toplam	200	100	100

Ankete katılanların %2,5 oranı ikizdir.

S.4- Gördüğünüz harfler başka duyularınızın algılarını tetikliyor mu?

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	Evet	80	40	40
	Hayır	120	60	60
	Toplam	200	100	100

Ankete katılanlardan 80 kişi gördükleri harflerin başka duyularını da tetiklediklerini söylemiştir.

S.4- Gördüğünüz harfler başka hangi duyularınızın algılarını tetikliyor?

		Yok	Var	Toplam
Renk	Frekans	39	41	80
	Yüzde	48,8	51,3	100
Şekil	Frekans	17	63	80
	Yüzde	21,3	78,8	100
Tat	Frekans	67	13	80
	Yüzde	83,8	16,3	100
Koku	Frekans	64	16	80
	Yüzde	80	20	100
Dokunma	Frekans	65	15	80
	Yüzde	81,3	18,8	100

Yukarıdaki soruya “evet” diyen bu 80 kişiden;

41 tanesi harf – renk etkileşimi

63 tanesi harf – şekil etkileşimi

13 tanesi harf – tat etkileşimi

16 tanesi harf – koku etkileşimi

15 tanesi harf – dokunma etkileşimi yaşadığını söylemiştir.

S.5- Gördüğünüz kelimeler başka duyularınızın algılarını tetikliyor mu?

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	Evet	109	54,5	54,5
	Hayır	91	45,5	45,5
	Toplam	200	100	100

Ankete katılanlardan yarıdan fazlası, 109 kişi gördükleri kelimelerin başka duyularını da tetiklediklerini söylemiştir.

S.5.A- Gördüğünüz kelimeler başka hangi duyularınızın algılarını tetikliyor?

		Yok	Var	Toplam
Renk	Frekans	55	54	109
	Yüzde	50,5	49,5	100
Şekil	Frekans	26	83	109
	Yüzde	23,9	76,1	100
Tat	Frekans	77	32	109
	Yüzde	70,6	29,4	100
Koku	Frekans	72	37	109
	Yüzde	66,1	33,9	100
Dokunma	Frekans	81	28	109
	Yüzde	74,3	25,7	100

Yukarıdaki soruya “evet” diyen bu 109 kişiden;

54 tanesi kelime – renk etkileşimi

83 tanesi kelime – şekil etkileşimi

32 tanesi kelime – tat etkileşimi

37 tanesi kelime – koku etkileşimi

28 tanesi kelime – dokunma etkileşimi yaşadığını söylemiştir.

S.6- Gördüğünüz rakamlar başka duyularınızın algılarını tetikliyor mu?

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	Evet	86	43	43
	Hayır	114	57	57
	Toplam	200	100	100

Ankete katılanlardan 86 kişi gördükleri rakamların başka duyularını da tetiklediklerini söylemiştir.

S.6.A- Gördüğünüz rakamlar başka hangi duyularınızın algılarını tetikliyor?

		Yok	Var	Toplam
Renk	Frekans	59	27	86
	Yüzde	68,6	31,4	100
Şekil	Frekans	15	71	86
	Yüzde	17,4	82,6	100
Tat	Frekans	78	8	86
	Yüzde	90,7	9,3	100
Koku	Frekans	78	8	86
	Yüzde	90,7	9,3	100
Dokunma	Frekans	68	18	86
	Yüzde	79,1	20,9	100

Yukarıdaki soruya “evet” diyen bu 86 kişiden;

27 tanesi rakam – renk etkileşimi

71 tanesi rakam – şekil etkileşimi

8 tanesi rakam – tat etkileşimi

8 tanesi rakam – koku etkileşimi

18 tanesi rakam – dokunma etkileşimi yaşadığını söylemiştir.

Harf, kelime ve rakam gibi görsel tetikleyiciler katılımcıların ortalama %43 oranında farklı algılarını tetikliyor. Tetiklenen algılar da %56,5 gibi baskın bir oranla yine renk ve şekil gibi görsel algılardan oluşuyor.

S.7- Dinlediğiniz enstrümantal müzik başka duyularınızın algılarını tetikliyor mu?

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	Evet	112	56	56
	Hayır	88	44	44
	Toplam	200	100	100

Ankete katılanlardan 112 kişi dinledikleri enstrümantal müziğin başka duyularını da tetiklediklerini söylemiştir.

S.7.A- Dinlediğiniz enstrümantal müzik başka hangi duyularınızın algılarını tetikliyor?

		Yok	Var	Toplam
Renk	Frekans	71	41	112
	Yüzde	63,4	36,6	100
Şekil	Frekans	59	53	112
	Yüzde	52,7	47,3	100
Tat	Frekans	87	25	112
	Yüzde	77,7	22,3	100
Koku	Frekans	87	25	112
	Yüzde	77,7	22,3	100
Dokunma	Frekans	48	64	112
	Yüzde	42,9	57,1	100

Yukarıdaki soruya “evet” diyen bu 112 kişiden;

41 tanesi müzik – renk etkileşimi

53 tanesi müzik – şekil etkileşimi

25 tanesi müzik – tat etkileşimi

25 tanesi müzik – koku etkileşimi

64 tanesi müzik – dokunma etkileşimi yaşadığını söylemiştir.

S.8- Duyduğunuz sesler (köpek havlaması, kapı zili vs.) başka duyularınızın algılarını tetikliyor mu?

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	Evet	87	43,5	43,5
	Hayır	113	56,5	43,5
	Toplam	200	100	100

Ankete katılanlardan 87 kişi duydukları seslerin başka duyularını da tetiklediklerini söylemiştir.

S8. Duyduğunuz sesler (köpek havlaması, kapı zili vs.) başka duyularınızın algılarını tetikliyor mu?

		Yok	Var	Toplam
Renk	Frekans	70	17	87
	Yüzde	80,5	19,5	100
Şekil	Frekans	29	58	87
	Yüzde	33,3	66,7	100
Tat	Frekans	78	9	87
	Yüzde	89,7	10,3	100
Koku	Frekans	68	19	87
	Yüzde	78,2	21,8	100
Dokunma	Frekans	50	37	87
	Yüzde	57,5	42,5	100

Yukarıdaki soruya “evet” diyen bu 87 kişiden;

17 tanesi ses – renk etkileşimi

58 tanesi ses – şekil etkileşimi

9 tanesi ses – tat etkileşimi

19 tanesi ses – koku etkileşimi

37 tanesi ses – dokunma etkileşimi yaşadığını söylemiştir.

Enstrümantal müzik ve ses gibi işitsel tetikleyiciler katılımcıların ortalama %49,5 oranında farklı algılarını tetikliyor. Enstrümantal müzik %57 oranı ile en yakın takipçisini % 10 geçerek dokunma algısını, sesler ise %66 oranı ile en yakın takipçisini % 24 geçerek şekil algısını tetiklemektedir.

İşitsel tetikleyicilerin kişilerde farklı duyuların algılarını tetikleme oranının, bir önceki analizdeki harf, kelime ve rakam gibi görsel tetikleyicilerden %6 daha fazla olduğunu görüyoruz.

S.9- Kokular başka duyularınızın algılarını tetikliyor mu?

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	Evet	150	75	75
	Hayır	50	25	25
	Toplam	200	100	100

Ankete katılanlardan 150 kişi kokuların başka duyularını da tetiklediklerini söylemiştir.

S.9.A- Kokular başka hangi duyularınızın algılarını tetikliyor?

		Yok	Var	Toplam
Renk	Frekans	118	32	150
	Yüzde	78,7	21,3	100
Şekil	Frekans	118	32	150
	Yüzde	78,7	21,3	100
Tat	Frekans	54	96	150
	Yüzde	36	64	100
Koku	Frekans	69	81	150
	Yüzde	46	54	100
Dokunma	Frekans	108	42	150
	Yüzde	72	28	100

Yukarıdaki soruya “evet” diyen bu 150 kişiden;

32 tanesi koku – renk etkileşimi

32 tanesi koku – şekil etkileşimi

96 tanesi koku – tat etkileşimi

81 tanesi koku – koku etkileşimi

42 tanesi koku – dokunma etkileşimi yaşadığını söylemiştir.

S.10- Dokunmak başka duyularınızın algılarını tetikliyor mu?

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	Evet	138	69	69
	Hayır	62	31	31
	Toplam	200	100	100

Ankete katılanlardan 138 kişi dokunmanın başka duyularını da tetiklediklerini söylemiştir.

S.10.A- Dokunmak başka hangi duyularınızın algılarını tetikliyor?

		Yok	Var	Toplam
Renk	Frekans	111	27	138
	Yüzde	80,4	19,6	100
Şekil	Frekans	54	84	138
	Yüzde	39,1	60,9	100
Tat	Frekans	103	35	138
	Yüzde	74,6	25,4	100
Koku	Frekans	103	35	138
	Yüzde	74,6	25,4	100
Dokunma	Frekans	52	86	138
	Yüzde	37,7	62,3	100

Yukarıdaki soruya “evet” diyen bu 138 kişiden;

27 tanesi dokunma – renk etkileşimi

84 tanesi dokunma – şekil etkileşimi

35 tanesi dokunma – tat etkileşimi

35 tanesi dokunma – koku etkileşimi

86 tanesi dokunma – dokunma etkileşimi yaşadığını söylemiştir.

S.11- Tatlar başka duyularınızın algılarını tetikliyor mu?

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	Evet	138	69	69
	Hayır	62	31	31
	Toplam	200	100	100

Ankete katılanlardan 138 kişi tatların başka duyularını da tetiklediklerini söylemiştir.

S.11.A- Tatlar başka hangi duyularınızın algılarını tetikliyor ?

		Yok	Var	Toplam
Renk	Frekans	107	31	138
	Yüzde	77,5	22,5	100
Şekil	Frekans	109	29	138
	Yüzde	79	21	100
Tat	Frekans	56	82	138
	Yüzde	40,6	59,4	100
Koku	Frekans	54	84	138
	Yüzde	39,1	60,9	100
Dokunma	Frekans	109	29	138
	Yüzde	79	21	100

Yukarıdaki soruya “evet” diyen bu 138 kişiden;

31 tanesi tat – renk etkileşimi

29 tanesi tat – şekil etkileşimi

82 tanesi tat – tat etkileşimi

84 tanesi tat – koku etkileşimi

29 tanesi tat – dokunma etkileşimi yaşadığını söylemiştir.

S.12- Renkler başka duyularınızın algılarını tetikliyor mu?

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	Evet	124	62	62
	Hayır	76	38	38
	Toplam	200	100	100

Ankete katılanlardan 124 kişi tatların başka duyularını da tetiklediklerini söylemiştir.

S.12.A- Renkler başka hangi duyularınızın algılarını tetikliyor?

		Yok	Var	Toplam
Renk	Frekans	57	67	124
	Yüzde	46	54	100
Şekil	Frekans	57	67	124
	Yüzde	46	54	100
Tat	Frekans	87	37	124
	Yüzde	70,2	29,8	100
Koku	Frekans	89	35	124
	Yüzde	71,8	28,2	100
Dokunma	Frekans	84	40	124
	Yüzde	67,7	32,3	100

Yukarıdaki soruya “evet” diyen bu 138 kişiden;

67 tanesi tat – renk etkileşimi

67 tanesi tat – şekil etkileşimi

37 tanesi tat – tat etkileşimi

35 tanesi tat – koku etkileşimi

40 tanesi tat – dokunma etkileşimi yaşadığını söylemiştir.

3.3 Dağılım Tablolarının Yorumlanması

Anket çalışmasına katılan 200 kişi %52 ve %48 gibi oldukça homojen oranlarla bay ve bayan olarak ayrılmaktadır.

Kişilerin sinestetik durumlarının sorgulandığı ilk soru (S4) harf-renk ilişkisini aramaktadır. Tam ters ilişki olan renk – harf (şekil) ilişkisi ise sondan bir önceki sıraya (S12) yerleştirilmiştir. Harflerin ve renklerin eşleştirilmesinin istendiği tablo anketin en sonunda (S13) bulunmaktadır.

Katılımcılardan 4 kişi (%2) kendilerinde harf – renk sinestezisi olduğunu beyan etmiş, aynı zamanda renk – harf ilişkisinin arandığı soruyu (S12) olması gerektiği gibi cevaplamış ve harf – renk tablosunu (S13) tutarlı bir biçimde doldurmuştur. Bu 4 kişi aynı zamanda sinestezi kavramını doğru bir şekilde açıklamıştır.

Çapraz kontroller sonucunda birbiri ile çelişen cevaplar bulunan anket sonuçlarının elenmesi ve özellikle harf – renk eşleştirme tablosunu tutarsız bir şekilde dolduranların (%50’den az veya hepsini aynı renk / rakam olarak seçenler) değerlendirme dışı tutulmasından sonra belirlenen bu 4 kişi ileri araştırmalar açısından umut vermektedir.

Sinestet oldukları testler ile kesinlik kazanmamış olan bu 4 kişi de erkektir ve “Solak mısınız ?” (S2) ve “İkiz misiniz ?” sorularına tümü olumsuz cevap vermiştir. Yabancı kaynaklı dokümanlarda karşılaşılan sinestetlerde oldukça yüksek oranlarda bayan, solak ve ikiz olma durumu, İKÜ anketi sonuçları ile çelişmektedir. Harf (rakam / şekil) – renk sinestezisinden sonra en çok görülen sinestezi tipi olan ses – renk sinestezisi sorularına (S7 ve S8) bu 4 kişiden 3’ü olumlu cevap vermiştir. Ölçülebilir sinestezi tiplerinden biri olan ses – renk sinestezisi araştırmaları için bu sonuçlar cesaret vericidir.

3.4 HARF – RENK EŞLEŞTİRME

3.4.1 İKÜ Anketi Harf – Renk Eşleştirme Frekans Dağılımları

A harfi size hangi rengi çağrıştırmaktadır?

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	Siyah	48	24	30,6
	Sarı	31	15,5	19,7
	Kırmızı	27	13,5	17,2
	Beyaz	15	7,5	9,6
	Mavi	13	6,5	8,3
	Gri	9	4,5	5,7
	Turuncu	5	2,5	3,2
	Yeşil	5	2,5	3,2
	Mor	4	2	2,5
	Ara Toplam	157	78,5	100
	Cevapsız	43	21,5	
Toplam		200	100	

B harfi size hangi rengi çağrıştırmaktadır?

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	Siyah	23	11,5	16,7
	Beyaz	23	11,5	16,7
	Turuncu	18	9	13
	Sarı	17	8,5	12,3
	Gri	15	7,5	10,9
	Mavi	13	6,5	9,4
	Mor	11	5,5	8
	Kırmızı	9	4,5	6,5
	Yeşil	9	4,5	6,5
	Ara Toplam	138	69	100
	Cevapsız	62	31	
Toplam		200	100	

C harfi size hangi rengi çağrıştırmaktadır?

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	Yeşil	22	11	17,2
	Sarı	21	10,5	16,4
	Kırmızı	17	8,5	13,3
	Beyaz	14	7	10,9
	Mor	12	6	9,4
	Gri	12	6	9,4
	Mavi	11	5,5	8,6
	Siyah	11	5,5	8,6
	Turuncu	8	4	6,3
	Ara Toplam	128	64	100
	Cevapsız	72	36	
Toplam		200	100	

D harfi size hangi rengi çağrıştırmaktadır?

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	Mavi	24	12	18,9
	Mor	20	10	15,7
	Yeşil	16	8	12,6
	Gri	15	7,5	11,8
	Siyah	13	6,5	10,2
	Beyaz	12	6	9,4
	Turuncu	10	5	7,9
	Sarı	9	4,5	7,1
	Kırmızı	8	4	6,3
	Ara Toplam	127	63,5	100
	Cevapsız	73	36,5	
Toplam		200	100	

E harfi size hangi rengi çağrıştırmaktadır?

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	Siyah	21	10,5	15,8
	Mavi	18	9	13,5
	Kırmızı	17	8,5	12,8
	Yeşil	16	8	12
	Mor	14	7	10,5
	Sarı	13	6,5	9,8
	Gri	12	6	9
	Beyaz	12	6	9
	Turuncu	10	5	7,5
	Ara Toplam	133	66,5	100
	Cevapsız	67	33,5	
Toplam		200	100	

F harfi size hangi rengi çağrıştırmaktadır?

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	Mor	19	9,5	15,7
	Gri	16	8	13,2
	Mavi	15	7,5	12,4
	Turuncu	13	6,5	10,7
	Yeşil	13	6,5	10,7
	Siyah	12	6	9,9
	Sarı	11	5,5	9,1
	Kırmızı	11	5,5	9,1
	Beyaz	11	5,5	9,1
	Ara Toplam	121	60,5	100
	Cevapsız	79	39,5	
Toplam		200	100	

G harfi size hangi rengi çağrıştırmaktadır?

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	Gri	26	13	20,8
	Sarı	21	10,5	16,8
	Yeşil	13	6,5	10,4
	Siyah	13	6,5	10,4
	Kırmızı	12	6	9,6
	Mavi	12	6	9,6
	Mor	11	5,5	8,8
	Turuncu	10	5	8
	Beyaz	7	3,5	5,6
	Ara Toplam	125	62,5	100
	Cevapsız	75	37,5	
Toplam		200	100	

H harfi size hangi rengi çağrıştırmaktadır?

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	Siyah	21	10,5	18,3
	Turuncu	15	7,5	13
	Sarı	14	7	12,2
	Mavi	14	7	12,2
	Yeşil	14	7	12,2
	Gri	13	6,5	11,3
	Beyaz	11	5,5	9,6
	Kırmızı	7	3,5	6,1
	Mor	6	3	5,2
	Ara Toplam	115	57,5	100
	Cevapsız	85	42,5	
Toplam		200	100	

I harfi size hangi rengi çağrıştırmaktadır?

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	Sarı	21	10,5	18,8
	Siyah	20	10	17,9
	Beyaz	16	8	14,3
	Yeşil	13	6,5	11,6
	Kırmızı	11	5,5	9,8
	Mavi	10	5	8,9
	Turuncu	8	4	7,1
	Gri	7	3,5	6,3
	Mor	6	3	5,4
	Ara Toplam	112	56	100
	Cevapsız	88	44	
Toplam		200	100	

J harfi size hangi rengi çağrıştırmaktadır?

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	Siyah	16	8	15,2
	Sarı	15	7,5	14,3
	Gri	14	7	13,3
	Kırmızı	13	6,5	12,4
	Mavi	12	6	11,4
	Yeşil	12	6	11,4
	Beyaz	9	4,5	8,6
	Turuncu	8	4	7,6
	Mor	6	3	5,7
	Ara Toplam	105	52,5	100
	Cevapsız	95	47,5	
Toplam		200	100	

K harfi size hangi rengi çağrıştırmaktadır?

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	Kırmızı	23	11,5	18,5
	Siyah	20	10	16,1
	Gri	17	8,5	13,7
	Turuncu	14	7	11,3
	Mavi	14	7	11,3
	Mor	14	7	11,3
	Yeşil	9	4,5	7,3
	Beyaz	7	3,5	5,6
	Sarı	6	3	4,8
	Ara Toplam	124	62	100
	Cevapsız	76	38	
Toplam		200	100	

L harfi size hangi rengi çağrıştırmaktadır?

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	Sarı	17	8,5	16,3
	Mavi	17	8,5	16,3
	Siyah	13	6,5	12,5
	Kırmızı	12	6	11,5
	Mor	12	6	11,5
	Beyaz	12	6	11,5
	Gri	8	4	7,7
	Turuncu	7	3,5	6,7
	Yeşil	6	3	5,8
	Ara Toplam	104	52	100
	Cevapsız	96	48	
Toplam		200	100	

M harfi size hangi rengi çağrıştırmaktadır?

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	Mavi	19	9,5	16
	Siyah	19	9,5	16
	Mor	18	9	15,1
	Yeşil	17	8,5	14,3
	Turuncu	12	6	10,1
	Kırmızı	11	5,5	9,2
	Beyaz	11	5,5	9,2
	Sarı	7	3,5	5,9
	Gri	5	2,5	4,2
	Ara Toplam	119	59,5	100
	Cevapsız	81	40,5	
Toplam		200	100	

N harfi size hangi rengi çağrıştırmaktadır?

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	Siyah	20	10	19,4
	Yeşil	17	8,5	16,5
	Turuncu	13	6,5	12,6
	Kırmızı	11	5,5	10,7
	Beyaz	11	5,5	10,7
	Sarı	9	4,5	8,7
	Mor	8	4	7,8
	Mavi	7	3,5	6,8
	Gri	7	3,5	6,8
	Ara Toplam	103	51,5	100
	Cevapsız	97	48,5	
Toplam		200	100	

O harfi size hangi rengi çağrıştırmaktadır?

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	Siyah	24	12	20,5
	Beyaz	24	12	20,5
	Mor	15	7,5	12,8
	Sarı	10	5	8,5
	Turuncu	10	5	8,5
	Mavi	10	5	8,5
	Gri	9	4,5	7,7
	Kırmızı	8	4	6,8
	Yeşil	7	3,5	6
	Ara Toplam	117	58,5	100
	Cevapsız	83	41,5	
Toplam		200	100	

P harfi size hangi rengi çağrıştırmaktadır?

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	Mor	19	9,5	18,8
	Turuncu	16	8	15,8
	Siyah	12	6	11,9
	Gri	11	5,5	10,9
	Beyaz	11	5,5	10,9
	Kırmızı	10	5	9,9
	Mavi	10	5	9,9
	Sarı	7	3,5	6,9
	Yeşil	5	2,5	5
	Ara Toplam	101	50,5	100
	Cevapsız	99	49,5	
Toplam		200	100	

R harfi size hangi rengi çağrıştırmaktadır?

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	Kırmızı	22	11	20,6
	Siyah	20	10	18,7
	Yeşil	12	6	11,2
	Sarı	11	5,5	10,3
	Mor	11	5,5	10,3
	Beyaz	11	5,5	10,3
	Turuncu	9	4,5	8,4
	Gri	6	3	5,6
	Mavi	5	2,5	4,7
	Ara Toplam	107	53,5	100
	Cevapsız	93	46,5	
Toplam		200	100	

S harfi size hangi rengi çağrıştırmaktadır?

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	Sarı	40	20	29,9
	Siyah	26	13	19,4
	Turuncu	14	7	10,4
	Kırmızı	12	6	9
	Beyaz	11	5,5	8,2
	Mavi	10	5	7,5
	Gri	10	5	7,5
	Yeşil	7	3,5	5,2
	Mor	4	2	3
	Ara Toplam	134	67	100
	Cevapsız	66	33	
Toplam		200	100	

T harfi size hangi rengi çağrıştırmaktadır?

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	Turuncu	23	11,5	20,2
	Siyah	17	8,5	14,9
	Sarı	13	6,5	11,4
	Beyaz	13	6,5	11,4
	Yeşil	11	5,5	9,6
	Mor	11	5,5	9,6
	Gri	11	5,5	9,6
	Mavi	8	4	7
	Kırmızı	7	3,5	6,1
	Ara Toplam	114	57	100
	Cevapsız	86	43	
Toplam		200	100	

U harfi size hangi rengi çağrıştırmaktadır?

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	Siyah	19	9,5	19
	Beyaz	15	7,5	15
	Kırmızı	12	6	12
	Turuncu	11	5,5	11
	Mavi	10	5	10
	Yeşil	9	4,5	9
	Gri	9	4,5	9
	Sarı	8	4	8
	Mor	7	3,5	7
	Ara Toplam	100	50	100
	Cevapsız	100	50	
Toplam		200	100	

V harfi size hangi rengi çağrıştırmaktadır?

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	Gri	14	7	14
	Beyaz	14	7	14
	Sarı	13	6,5	13
	Siyah	13	6,5	13
	Yeşil	12	6	12
	Turuncu	10	5	10
	Kırmızı	10	5	10
	Mavi	9	4,5	9
	Mor	5	2,5	5
	Ara Toplam	100	50	100
	Cevapsız	100	50	
Toplam		200	100	

Y harfi size hangi rengi çağrıştırmaktadır?

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	Yeşil	18	9	15,5
	Sarı	15	7,5	12,9
	Kırmızı	14	7	12,1
	Siyah	14	7	12,1
	Gri	12	6	10,3
	Beyaz	12	6	10,3
	Mor	11	5,5	9,5
	Turuncu	10	5	8,6
	Mavi	10	5	8,6
	Ara Toplam	116	58	100
	Cevapsız	84	42	
Toplam		200	100	

Z harfi size hangi rengi çağrıştırmaktadır?

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	Siyah	38	19	33,6
	Turuncu	15	7,5	13,3
	Beyaz	15	7,5	13,3
	Kırmızı	10	5	8,8
	Mor	10	5	8,8
	Sarı	9	4,5	8
	Yeşil	6	3	5,3
	Gri	6	3	5,3
	Mavi	4	2	3,5
	Ara Toplam	113	56,5	100
	Cevapsız	87	43,5	
Toplam		200	100	

3.4.2 İKÜ Anketi Harf – Renk Eşleştirme Oran Tablosu

Harf – renk eşleştirme sorusuna verilen cevaplarla hesaplanan yüzde oranlar aşağıdaki harf – renk eşleştirme tablosuna yansıtılırken ondalıklı değerler tam sayılara dönüştürülmüştür.

Virgülden önceki hane, virgülden sonraki hane 5 ve 5’den büyük olması durumunda kendinden bir büyük, 5’den küçük olması durumunda ise kendinden bir küçük tam sayıya dönüştürülmüştür.

A harfi için en yüksek değerde eşlenen rengin geçerli yüzdesi 30,6’dır. Bu değer tabloya 31 olarak yansıtılmıştır. C harfi için en yüksek değerde eşlenen rengin geçerli yüzdesi 17,2’dir. Bu değer tabloya 17 olarak yansıtılmıştır.

Harf	Renk	Oran
A	Siyah	31
B	Beyaz	17
C	Yeşil	17
D	Mavi	19
E	Siyah	16
F	Mor	16
G	Gri	21
H	Siyah	18
I	Sarı	19
J	Siyah	15
K	Kırmızı	19
L	Sarı	16
M	Mavi	16
N	Siyah	19
O	Beyaz	20
P	Mor	19
R	Kırmızı	21
S	Sarı	30
T	Turuncu	20
U	Siyah	19
V	Gri	14
Y	Yeşil	16
Z	Siyah	34

3.4.3 Yabancı Kaynaklı Harf – Renk Eşleştirme Oran Tablosu

Yabancı kaynaklı harf – renk eşleştirme tablosu Bilim ve Teknik Dergisi Aralık 2001 sayısında yer alan “Renkleri İşitmek, Sesleri Görmek, Sinestezi” isimli makaleden alınmıştır.⁷ Harf – renk eşleştirme tablosu, Sean Day tarafından kaleme alınan “Trends in colored letter synesthesia” isimli makale ve sinestezi üzerine araştırmaları ve kitapları olan Amerikalı nöroloji doktoru Richard E. Cytowic tarafından derlenen bilgiler doğrultusunda hazırlanmıştır.⁸

İKÜ anketinden elde edilen sonuçlar ile karşılaştırılabilir olması için yabancı kaynaklı araştırmada kullanılan ancak İKÜ anketinde bulunmayan bazı renkler, renk tayfında kendisine en yakın renk baz alınarak İKÜ anketindeki renklere dönüştürülmüştür. (Örnek; açık yeşil, yeşil olarak tablolaştırılmıştır.)

Harf	Renk	Oran
A	Kırmızı	43
B	Mavi	26
C	Sarı	33
D	Turuncu	27
E	Sarı	20
F	Yeşil	28
G	Yeşil	27
H	Turuncu	24
I	Beyaz	38
J	Turuncu	16
K	Turuncu	17
L	Sarı	21
M	Kırmızı	20
N	Turuncu	31
O	Beyaz	57
P	Mavi	16
R	Kırmızı	30
S	Sarı	28
T	Yeşil	20
U	Sarı	23
V	Yeşil	17
Y	Sarı	44
Z	Siyah	23

⁷ Tarlancı, Sultan, Renkleri İşitmek Sesleri Görmek, Bilim ve Teknik, Aralık 2001

⁸ Cytowic, Richard, Synesthesia: Phenomology and Neuropsychology

3.4.4 Sonuçların Yorumlanması

Her iki tabloya da bakıldığında göze çarpan ilk özellik büyük ölçüde bir ayrıklık içerisinde olduklarıdır. 26 harf arasından sadece 4 tanesi (%15) için aynı renk en yüksek oranda eşleştirilmiştir.

İKÜ anketi tablosu incelendiğinde;

Sarı	“S” harfi için en yüksek oranda %30 seçilen renk.
Gri	“G” harfi için en yüksek oranda %21 seçilen renk.
Turuncu	“T” harfi için en yüksek oranda %20 seçilen renk.
Kırmızı	“K” harfi için en yüksek oranda %19 seçilen renk.
Beyaz	“B” harfi için en yüksek oranda %17 seçilen renk.
Mavi	“M” harfi için en yüksek oranda %16 seçilen renk.
Yeşil	“Y” harfi için en yüksek oranda %16 seçilen renk.
Mor	“M” harfi için Mavi renk %16 ile baskın gelmiş ancak “M” harfi için seçilen renkler içerisinde Mor, Mavi’den sonra %15 ile ikinci sırada geliyor.
Siyah	“S” harfi için Sarı renk %30 ile baskın gelmiş ancak “S” harfi için seçilen renkler içerisinde Siyah, Sarı’dan sonra %19 ile ikinci sırada geliyor.

	Sarı	Gri	Turuncu	Kırmızı	Beyaz	Mavi	Yeşil	Mor	Siyah
İKÜ	S	G	T	K	B	M	Y	M	S
%	30	21	20	19	17	16	16	15	19

Yabancı kaynaklı tablo incelendiğinde;

Sarı / Yellow	“Y” harfi için en yüksek oranda %44 seçilen renk.
Kırmızı / Red	“R” harfi için en yüksek oranda %30 seçilen renk.
Yeşil / Green	“G” harfi için en yüksek oranda %27 seçilen renk.
Mavi / Blue	“B” harfi için en yüksek oranda %26 seçilen renk.
Beyaz / White	“W” harfi için en yüksek oranda %16 seçilen renk.
Mor / Purple	“P” harfi için Mavi renk %16 ile seçilmiş. Tabloda hiç mor renk olmaması seçilebilecek renkler arasında mor bulunmadığını düşündürüyor. Renk tayfında mora en yakın renk olan mavinin seçilmiş olması bu ihtimali kuvvetlendiriyor.
Gri / Grey	“G” harfi için Yeşil (Green) %27 ile baskın gelmiş.
Siyah / Black	“B” harfi için Mavi (Blue) %26 ile baskın gelmiş.
Turuncu / Orange	“O” harfi için Beyaz (White) %57 ile seçilmiş.

	Yellow	Red	Green	Blue	White	Purple	Grey	Black	Orange
Yabancı	Y	R	G	B	W	P	G	B	O
%	44	30	27	26	16	16	--	--	--

Her iki harf – renk eşleştirme tablosunun sonucu incelendiğinde, soruları cevaplayanların harfler ile renkleri eşleştirirken büyük oranda kullandıkları dili kendilerine referans aldıkları ortaya çıkmaktadır. Her bir harf için renk seçerken, ilgili harfle başlayan rengi seçme eğilimi göze çarpmaktadır.

Türkçe konuşan kişiler üzerine yapılan anket sonucuna göre “S” harfi için sarı rengi seçme oranı %30 gibi tablonun en yüksek değerlerinden birisi olurken aynı şekilde İngilizce konuşan kişiler üzerinde yapılan anket sonucuna göre sarı renk (ingilizce yellow) “Y” harfi için %44 gibi bir oranla seçilmiştir.

Anketin uygulandığı kişilerin sinestet olmadığı bilgisi doğrultusunda, çağrışımların, kullanılan dil gibi bölgesel değişkenlere göre şekillendiği sonucuna varılabilir.

“3.3 Dağılım Tablolarının Yorumlanması” başlıklı bölümde tutarlı bir şekilde harf – renk sinestetiği olduğunu varsaydığımız dört kişinin harf – renk eşleştirme sorusuna (S13) verdikleri cevaplar, 200 kişinin ortalama değerleri ile oluşturulan tablo ile karşılaştırıldığında çarpıcı sonuçlar ortaya çıkmaktadır.

EG sadece üç harf için seçtiği renk ile 3/9 (%33) oranı ile genel sonuçlara uymaktadır. MT ve MK sadece ikişer harf için seçtikleri renk ile 2/9 (%22) oranı ile genel sonuçlara uymaktadır. En çarpıcı örnek olan AA ise hiçbir harf için genelin seçtiği rengi seçmemiştir.

Bu sonuçlar, yukarıda bahsi geçen dört kişinin, kullandıkları dil ile ilintili çağrışıma dayalı bir seçim yapmadıklarını göstermektedir. Başka bir deyişle sinestet olabilme ihtimalleri güçlüdür.

Varılan sonuç ve kanılar, sanat eğitimi veren vakıf üniversitelerinden İstanbul Kültür Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi öğrencileri üzerinde bilimsel yöntemlerle yapılan ve değerlendirilen anket çalışmasına dayanmaktadır.

Bu yönüyle verilerin kesin olmamakla birlikte gerçeğe yakın bir sonucu yansıttıkları söylenebilir.

SONUÇ

Sanat duyulara hitap eder. Sanat eseri beş duyu organından biri ile algılanır. Bir tablo görme, bir senfoni ise işitme duyusu ile algılanır. Zaman zaman da sanat eseri birden fazla duyuya hitap eder. Bir sinema filmi hem izlenir hem de duyulur.

Modern ve post-modern sanatçılar eserlerinin ulaşacağı duyu sayısını üç, dört hatta beşe çıkartmak için uğraşıyorlar. Geldikleri noktada artık sanat eseri izleniyor ya da dinleniyor olmaktan çıkıyor, bizzat sanat eserinin kendisi değil eser ile tüketicisinin geçirdikleri süreç deneyimleniyor.

Ancak yine de her durumda eser her duyuya ayrı ayrı hitap ediyor. Klasik anlamda grafik tasarımın temel prensiplerine göre çalışma yapan bir sanatçı, eserinin bittiğinde göze nasıl gözükeceği ile ilgilenerek çalışmasını tamamlıyor.

Aynı sanatçı bir gün eserinin göze nasıl gözükeceği kadar kulağa da nasıl geleceği ile ilgilenmek durumunda kalırsa ne olacak? Bir müzisyenin bestesinin kulağa nasıl geleceği kadar göze nasıl gözükeceği hatta nasıl kokacağı ile ilgilenmesi durumunda ne olacak?

Bu durum sadece sinestet kişilerin yaşadıkları bir deneyim. Hiçbir sanatçı eserini sinestetlerin algılarını baz alarak oluşturmuyor ve – henüz – oluşturmak durumunda da değil.

Günümüzde sinestet olmayanların, ancak belirli bir zaman süresince ve kısıtlı bir şekilde, sinestetik deneyimler yaşayabilmesi LSD ve meskalin gibi psikoaktif ilaçların kullanımı ile mümkündür.

Bilimsel bir gerçek olan sinestezinin kimlerde, neden ve nasıl ortaya çıktığı, hangi prensiplerle çalıştığı sosyal bilimlerin ilgi alanında değil. Fen bilimlerinin bulunduğu nokta ise ne yazık ki bu soruların çoğuna cevap veremiyor.

Sinestezi olgusunda kesin olarak bildiğimiz, sinestetlerin dünyayı bizim algıladığımız gibi algılamadıkları ve anlamlandırmadıkları.

Sinestetlerin dünyayı algılama süreçleri, felsefe, psikoloji ve sosyoloji gibi sosyal bilimlerin olduğu kadar, sinestezi olgusunun temelindeki beş duyu algısının iletilerinin karışması sebebi ile iletişimin disiplinin de ilgi alanındadır.

Fen bilimleri, sinestezinin şifresini çözüp üzerindeki sis perdesini kaldırdığında, dünyamız, isteyen herkesin sinestetik deneyimler yaşayabileceği bir yer haline geldiğinde (gelirse), sanat, sanatçı, sanat eserinin üretim süreci ve son kullanıcının eseri algılama süreçlerinin yeniden tarif edilmesi gerekecek.

Sosyal bilimler ve iletişim tasarımı, sinestetik deneyimlere sahip kullanıcılar tarafından tüketilecek ürünler üretme yolunda, disiplinini ve teorisini güncelleyerek hazırlanmalıdır.

İletişim tasarımcıları, tam bu noktada fen bilimlerinin ispata dayalı yavaş ilerleyen tüme varım prensibi ile şekillenen bilimsel bilgi üretme sürecini beklemektense, inisiyatif alarak fenomene tümünden varım mantığı ile yaklaşmalı, araştırma ufkuna sinestezi kavramını eklemelidir. Ancak bu sayede sinestezi, hak ettiği sanatsal bakış açısı ve yoruma kavuşabilir.

Bu çalışma, iletişim tasarımcılarının izleyecekleri yolda atılmış ilk adımdır.

KAYNAKÇA

Kitap

Cytowic, Richard, *Synesthesia: A Union Of Senses*, MIT University Press, 2002

Cytowic, Richard, *The Man Who Tasted Shapes*, MIT University Press, 2003

Dann, Kevin, *Bright Colors Falsely Seen*, Yale University Press, 1998

Harrison, John, *Synesthesia The Strangest Thing*, Oxford University Press, 2007

Murray, Rowena, *How To Write A Thesis*, Open University Press, 2002

Makale

Asher, Julian, *Diagnosing And Phenotyping Visual Synaesthesia: A Preliminary Evaluation Of The Revised Test Of Genuineness*, University of Cambridge

Bailey, Mark, *Synesthesia: Is A Genetic Analysis Feasible ?*

Baron-Cohen, Simon, *Synesthesia: A Review Of Psychological Theories*

Baron-Cohen, Simon, *Synesthesia: An Introduction*

Baron-Cohen, Simon, *Possible Implications Of Synesthesia For The Hard Question Of Consciousness*

Critchley, Edmund, *Synesthesia: Possible Mechanisms*

Cytowic, Richard, *Synesthesia: Phenomology and Neuropsychology*

Frith, Christopher, *The Psychological Basis Of Synesthesia*

Galton, Francis, *Colour Associations*

Grossenbacher, Peter, *Sensory Information In Synesthetic Experience*

Kennedy, Henry, *Synesthesia: Implications For Developmental Neurobiology*

Luria, Alexander, *Synesthesia*

Marks, Lawrence, *On Colored Hearing Synesthesia: Cross Modal Translations*

Maurer, Daphne, *Neonatal Synesthesia: Implications For The Processing Of Speech*

Motluk, Alison, *Two Synesthetes Talking Colour*

Segal, Gabriel, *Synesthesia: Implications For Modularity Of Mind*

Tarlanlı, Sultan, *Renkleri İşitmek Sesleri Görmek*, Bilim ve Teknik, Aralık 2001

Çevrimiçi

Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi / <http://tez2.yok.gov.tr/>

Türk Dil Kurumu / <http://www.tdk.gov.tr/>

Wikipedia, The Free Encyclopedia / http://en.wikipedia.org/wiki/Main_Page

Vikipedi, Özgür Ansiklopedi / http://tr.wikipedia.org/wiki/Ana_Sayfa

Wikimedia Commons / http://commons.wikimedia.org/wiki/Main_Page

American Synesthesia Association / <http://www.synesthesia.info/>

UK Synaesthesia Association / <http://www.uksynaesthesia.com/>

Day, Sean, Trends In Synesthesia / <http://web.mit.edu/synesthesia/www/trends.html>

EKLER

Anketin Türkçe Son Hali

T.C. İstanbul Kültür Üniversitesi

Sanat ve Tasarım Fakültesi / İletişim Tasarımı Yüksek Lisans

Sinestezi Araştırması

Sinestezi üzerine yaptığımız araştırmanın amacına ulaşması, sizlerin anketi tam ve doğru olarak tamamlamanıza bağlıdır. Zaman ayırdığınız için teşekkür ederiz.

KİMLİK BİLGİLERİ

Cinsiyetiniz: () Bay () Bayan

Yaşınız: () 18 ve altı () 19 – 25 () 25 ve üstü

Sınıfınız: () 1.Sınıf () 2.Sınıf () 3.Sınıf () 4.Sınıf

Bölümünüz:

1. Sinestezi (Eşduyum) kavramının ne olduğunu biliyor musunuz?

() Evet () Hayır

1a Yukarıdaki soruya evet cevabı verdiyseniz, lütfen açıklayınız:

2. Solak mısınız ?

() Hayır () Evet

3. İkiz misiniz ?

() Hayır () Evet () Evet (Eş yumurta)

4. Gördüğünüz harfler başka duyularınızın algılarını tetikliyor mu?

() Evet () Hayır

4a Yukarıdaki soruya evet cevabı verdiyseniz, lütfen size uyanların TÜMÜNÜ işaretleyin:

() Renk () Şekil () Tat () Koku () Dokunma

5. Gördüğünüz kelimeler başka duyularınızın algılarını tetikliyor mu?

☐ Evet ☐ Hayır

5a Yukarıdaki soruya evet cevabı verdiyseniz, lütfen size uyanların TÜMÜNÜ işaretleyin:

☐ Renk ☐ Şekil ☐ Tat ☐ Koku ☐ Dokunma

6. Gördüğünüz rakamlar başka duyularınızın algılarını tetikliyor mu?

☐ Evet ☐ Hayır

6a Yukarıdaki soruya evet cevabı verdiyseniz, lütfen size uyanların TÜMÜNÜ işaretleyin:

☐ Renk ☐ Şekil ☐ Tat ☐ Koku ☐ Dokunma

7. Dinlediğiniz enstrümantal müzik başka duyularınızın algılarını tetikliyor mu?

☐ Evet ☐ Hayır

7a Yukarıdaki soruya evet cevabı verdiyseniz, lütfen size uyanların TÜMÜNÜ işaretleyin:

☐ Renk ☐ Şekil ☐ Tat ☐ Koku ☐ Dokunma

8. Duyduğunuz sesler (köpek havlaması, kapı zili vs.) başka duyularınızın algılarını tetikliyor mu?

☐ Evet ☐ Hayır

8a Yukarıdaki soruya evet cevabı verdiyseniz, lütfen size uyanların TÜMÜNÜ işaretleyin:

☐ Renk ☐ Şekil ☐ Tat ☐ Koku ☐ Dokunma

9. Kokular başka duyularınızın algılarını tetikliyor mu?

☐ Evet ☐ Hayır

9a Yukarıdaki soruya evet cevabı verdiyseniz, lütfen size uyanların TÜMÜNÜ işaretleyin:

☐ Renk ☐ Şekil ☐ Tat ☐ Koku ☐ Dokunma

10. Dokunmak başka duyularınızın algılarını tetikliyor mu?

☐ Evet ☐ Hayır

10a Yukarıdaki soruya evet cevabı verdiyseniz, lütfen size uyanların TÜMÜNÜ işaretleyin:

☐ Renk ☐ Şekil ☐ Tat ☐ Koku ☐ Dokunma

11. Tatlar başka duyularınızın algılarını tetikliyor mu?

☐ Evet ☐ Hayır

11a Yukarıdaki soruya evet cevabı verdiyseniz, lütfen size uyanların TÜMÜNÜ işaretleyin:

☐ Renk ☐ Şekil ☐ Tat ☐ Koku ☐ Dokunma

12. Renkler başka duyularınızın algılarını tetikliyor mu?

☐ Evet ☐ Hayır

12a Yukarıdaki soruya evet cevabı verdiyseniz, lütfen size uyanların TÜMÜNÜ işaretleyin:

☐ Renk ☐ Şekil ☐ Tat ☐ Koku ☐ Dokunma

13. Lütfen her harfin size çağrıştırdığı rengin numarasını yazınız.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	R	S	T	U	V	Y	Z

KİŞİSEL BİLGİLER

İsim / Soyisim:

İrtibat Telefonu:

ANKETİMİZE KATILDIĞINIZ İÇİN TEŞEKKÜR EDERİZ